

«OLOVDA TOBLANGAN SAN'AT»

Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейи

илмий ходими: **Д.Шайхитдинова**

Хунармандлар гапдан кўра ишни маъқул билувчи, ўзига, ҳам эл-юртга нафи тегаётган, миллий анъана ва қадриятларимиз бардавомлигини сақлашга муносиб ҳисса қўшиб келаётган инсонлардир.

Аннотация

Ушбу мақолада Ўзбекистонда миллий хунармандчиликнинг қадимий ва муҳим тармоқларидан бири бўлган кулолчилик санъатининг тарихи, ўзига хос хусусиятлари ва бугунги тараққиёти ёритилган. Мамлакатимизда шаклланган Тошкент, Самарқанд-Бухоро, Фарғона ва Хоразм кулолчилик мактабларининг маҳаллий анъаналари, бадий услуби, нақш ва рангларининг ўзига хос жиҳатлари таҳлил қилинган. Айниқса, Риштон ва Ғурумсарой кулолчилик мактабларининг миллий кулолчилик санъатидаги ўрнига алоҳида эътибор қаратилган. Шунингдек, замонавий шароитда уста-кулолларни қўллаб-қувватлаш, ёшларга хунар ўргатиш, янги иш ўринлари яратиш, кулолчилик маҳсулотларини ички ва ташқи бозорларга олиб чиқиш борасида амалга оширилаётган ишлар ҳақида фикр юритилган. Мақолада кулолчилик анъаналарини асраб-авайлаш ва ривожлантиришда давлат томонидан яратилаётган имкониятларнинг аҳамияти ҳам очиб берилган.

Мамлакатимизда миллий хунармандчиликнинг барча турларини асраб-авайлаш, уни ривожлантириш йўлидаги эзгу ҳаракатлар энг мураккаб шароитда ҳам уста ва хунармандлар фаолиятини сақлаб қолиш имконини берди. Бу жиҳатлар миллий хунармандчиликнинг барча йўналишлари каби кулолчилик соҳасида ҳам ўз натижасини кўрсатмоқда. Дунё кулолчилигида Ўзбекистон керамика санъати ғоят ўзига хос ва бетакрор ўринга эга. Кулолчилик санъати - миллий хунармандчиликнинг энг муҳим,

шу билан бир қаторда қадимий тармоқларидан бири. Кулоллар томонидан яратилган сопол буюмлар гўзаллиги, бежиримлиги билан инсон кўнглини шод қилса, уй-рўзғор ишларида ҳам кенг фойдаланиш имконини беради. Бу бетакрорлик қўлигул усталаримизнинг кулолчилиқни юксак санъат даражасига олиб чиқа билганида намоён бўлади. Бугунги кунда мамлакатимизда бу санъат турини ривожлантириш, кулолчилик анъаналарини миллий ифтихор рамзи сифатида ҳар бир хонадон, маҳалла ҳамда идора ва ташкилотларда кенг тарғиб қилиш юзасидан кенг кўламли ишлар олиб борилмоқда. Бу борада ўзбек кулолчилик санъати маҳсулотларини жаҳон бозорига олиб чиқиш, бошқа мамлакат кулоллари билан ҳамкорлик ишлари ҳам йўлга қўйилган. Ўйиборга молик жихати, мамлакатимиз ҳар бир ҳудудининг бири бошқасини такрорламайдиган кулолчилик мактаблари, анъаналари бор. XX асрда ҳозирги Ўзбекистон ҳудудларида асосий мактаблар ва марказлар ташкил топди. Тошкент, Самарқанд, Ургут, Бухоро, Ғиждувон, Шаҳрисабз, Китоб, Каттакўрғон, Денов марказлари мужассамлигидаги Самарқанд-Бухоро мактаби, Риштон ва Ғурумсарой марказларини ўзида ифода этган Фарғона мактаби, Хонқа, Модир қишлоғи, Каттабўғ, Чимбой марказларини ўзида жамлаган Хоразм мактабидир. Ҳар бир марказ ўзига хос маҳаллий хусусиятларини сақлагани, бунда ҳеч бир кулолчилик мактаби бошқасини такрорламаслиги аҳамиятга молик. Масалан, Риштон кулолчилигида сабза, зумрад, мўътадил яшил ранглар, ўта нафис нақшлар устувор бўлса, Ғурумсарой кулолчилигида нақшларнинг анча йириклиги, сарғимтир, жигарранг, оловранглар устуворлигини кўриш мумкин. Маълумотларга кўра, бугунги кунда Риштонда 20 дан ортиқ катта ҳунарманд шунингдек, уларнинг 7 мингга яқин ўқувчиси яшаб, меҳнат қилмоқда. Уста ва ҳунармандларнинг ҳар бири 30 дан 50 оилани иш билан таъминлайди – маҳаллий аҳоли уй-рўзғор буюмларидан тортиб бадий кулолчилик намуналаригача бўлган тайёр маҳсулотларни уйда бўяш билан шуғулланади. Риштонлик кулолларнинг ўзига хос анъана ва кўникмаларига асосланган ҳолда аҳолининг кенг қатламлари йирик капитал қўйилмаларисиз иш ўринлари ва барқарор даромад билан таъминланмоқда. Кулолчиликни наинки касб, балки ҳаёт тарзи, умр мазмунига айлантирган уста ва ҳунармандларнинг ижод

намуналари ҳатто чет элликлар томонидан ҳам юксак эътироф этилган. Риштонлик Алишер Назиров, тошкентлик Акбар Раҳимов, ғиждувонлик Алишер Нарзуллаев, Ургут мактабининг саккизинчи авлод давомчиси Нўъмон Облоқулов каби усталар ижоди наинки уй-рўзғорни, балки дунёдаги бир қатор музейларни ҳам безаб турибди.

Айтиш жоизки, уста кулолларимиз ҳар йили Президент соврини учун ўтказиладиган "Ташаббус" республика кўрик-танловида муваффақиятли қатнашиб келади. Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йилнинг 23 августида қабул қилинган "Халқаро кулолчилик форуми ва кулолчилик маҳсулотлари кўргазма-савдосини ўтказиш тўғрисида"ги қарори кулолчилик анъаналарини асраб-авайлаш, тиклаш ва ривожлантириш, халқаро даражада кенг тарғиб қилиш, кулолчилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва унинг экспортини ошириш, уста кулол ҳунармандларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашда янги уфқларни очиши тайин.

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

- 1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 23 августдаги “Халқаро кулолчилик форуми ва кулолчилик маҳсулотлари кўргазма-савдосини ўтказиш тўғрисидаги қарори.
- 2.Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хунармандчиликни янада ривожлантириш ва ҳунармандларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш чоратадбирлари тўғрисида”ги қарор ва фармонлари.
- 3.Ўзбекистон Миллий энциклопедияси. “Кулолчилик” мақоласи. — Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2000–2005.